

Előfizetési feltételek:
helyben házhoz hord-
va vagy vidékre postán
küldve

Egész évre 6 ft — kr
Fél évre 3 ft — kr
Negyedévre 1 ft 50 kr

Hirdetések díja:

□ centiméterenként 3
kr. Kereskedők és gyá-
rosok külön árkedvez-
ményben részesülnek.
Bélyegdíj 30 kr.

Nyilttár sora 20 kr.

KÖZÉRDÉK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Szerkesztői Iroda

és
kiadóhivatal:

CIRNER és LINGNER
Főter 38. szám alatt,
hova ugy a lap szelle-
mi részét illető köz-
lemények, mint az
előfizetések és
hirdetések bér-
mentesen küldendők.

Kéziratok nem adat-
nak vissza.

Apponyi, Horánszky és a fuzió.

A somorjai beszédben Apponyi gróf a lemondás nagy hangján kijelentette, hogy a nemzeti párt bukása a 67-es kiegyezési alap bukását is vonja majd maga után. Ugyanabban a beszédben azonban látható szorgalommal egy csoportosította egész gondolatmenetét, hogy a kiegyezési állapotok végső konzekvenziájaként csakis az önálló vámtérület maradjon fenn kívánatos ezél gyanánt. Horánszky a minap, abauj-szepszi beszámolójában, a komoly poli-
tikus egész melegevel nyilatkozott a dualizmus szükségessége mellett és a legesekélyebb szélsőbali allűröktől is mindvégig tartózkodott, de még a „nemzeti aspirációk” emlegetését is feltűnően kerülte.

Apponyi Somorján egy szót sem szólt a szabadelvű egyházpolitika-ról. Amilyen igazságtalan és kíméletlen volt a szabadelvűpárttal szemben, ép annyi türelemmel hallgatott a néppártról. Horánszky Szepsiben post festum bár, de egész határozottsággal kenezedálta az új törvényeknek állami-lag szükséges és a kereszténység szem-pontjából ártatlan voltát. Ép oly érthe-

tően elítélte a néppárt hazafiatlan iz-gatásait és reviziós törekvéseit.

Apponyi a fuzió híreket, a mennyiben ő reá vonatkoztak, kereken megezáfolta és tovább szöve az ő híres „élő tiltakozás”-át, a legintranzigensebb ellenzéki álláspontra helyezkedett. Ho-ránszky a fuziót egy szóval sem em-litette ugyan, de az egész beszédén bi-zonyos komoly tárgyilagosság ömlik vé-gig, midőn a kormány és pártja politi-káját bírálja. Sötét pesszimizmusa, mely-lyel a hazai állapotokat festi, alanyi elégtelenségéből látszik folyni. Nem tartja megnyugtatónak, a jövőre nézve biztatónak a jelen pártviszonyokat s be-széde végén felszólítja a kormánypártot, hogy ez állapotokat ne nézze többé összetett kezekkel. Ebből sokan indirekt felszólítást olvasnak ki a fuzióra.

Akár igazán úgy áll a dolog, ahogy ezek magyarázzák, akár másképp: az a lényeges különbség, ami a vezér és az elnök feltogása közt a legfonto-sabb napi kérdések egész sora körül nyilvánul, mindenestre kissé gyanus színben tünteti fel a nemzeti párt híres egységét. Ezen a tényen azonban ép oly kevés okunk van örülni, mint amily

esekély főfajást okozott bármikor a párt belső állapota.

A szabadelvűpárt ismert álláspontja az ugynevezett fuzióval szemben változtatlanul ugyanaz. A többség ajtója nyitva áll minden tisztességes politikus előtt, aki nem jön alkudozni, azaz lemondást nem követel a több-ségtől, mely többségnek a fuzióra ugyan szüksége nincsen, de azért szívesen látja azok támogatását is, akiknek a törött hajóról biztos révbe juthatni egyedüli és utolsó menedékük.

A kulturegyesületek kongresszusa.

Budapest, szept. 19.

Budapesten ezredéves kiállításunk terüle-tén a lefolyt napokban tartották meg kul-turegyesületeink kongresszusukat.

Magáról a kongresszus legfontosabb és legünnepélyesebb aktusáról a következők-ben számolunk be olvasóinknak.

Kedden délelőtt 10 órakor az E. M. K. E. évi közgyűlése után kezdődött a kongressz-usus. A kiállítási ünnepségek csarnoka meg-telt közönséggel, mely nagyrészt a vidéki küldöttségek tagjaiból telt ki. Mindenki va-lami jelvényt viselt a gomblyukában. A ha-vasi gypár — az Emke gyönyörű jelvénye — volt legnagyobb számmal, utána követ-kezett mindjárt a Fmke egyszerű gombja.

TÁRCZA.

Téli rege.

— Irta: Gottler Lajos. —

A Reöthey gróf család csak nyáron át lakik ősei kastélyában, mely gyönyörű ren-geteg közepen fekszik, fel örányira a falu-tól. A telet rendszeren Bécsben töltik s ilyenkor a családi kastély hosszú sor ablakán le vannak bocsátva a fehér vászon függö-nyök, nincs oda benn senki, csak az ősök füstös képei a falon, kiknek régi dicsőségét büszkén hirdeti az ódon kőzimer a kapu fölött.

A földszintnek azonban mindig van lakója. Docskay Ákos jószágigazgató lakik ott, csa-ládjával.

Az alacsony, bolthajtásos ebédloben ba-rátságos meleget áraszt a nagy eserepkálya. A vastag falba vágott ablakmélyedés olyan tágas, mintha külön kicsi szoba volna. Ezüst-haju öreg asszony ül ott, kötéssel a kezé-ben. A vasrostélyos ablakon át kilátni az erdőre, hol a tiszta fehér szűzhóval borított százados fák mereven nyulnak ég felé, szét-terjesztve kopár ágaikat.

Az öreg asszony jó ideje ül már ott, el-

merülve gondolataiba, mikor szöke fűrtű kis leány szalad be a szobába.

— Nagymama! mikor jön a krisztkindli?

A nagymama abbahagyja a kötést s leve-szi szemüvegét fíradt szeméről, aztán ölebe vonja a gyermeket és reszkető kezeivel vé-gig simítja annak rózsás két orcáját.

— Majd estére, gyermekem. S ha jól vi-seled magad, meglátod csak, mennyi sok szép mindent hoz neked.

Ez az öreg asszony és ez a kis lány ké-pezik a Docskay családját, mióta nejét el-vesztette. Az egyik édes anyja, a másik gyermeke.

— Hajas babát is kapok? Nagymama!

— Azt majd meglátjuk estére, addig tü-relemmel kell lenni.

— Azt mondta a dada, hogy az Edith grófnő krisztkindlije is küld nekem játékot, meg cukrot. Bizony! Edith grófnő is kap krisztkindlibe egy vén herezeget és nem fog többet nyáron ide jönni, mint tavaly, mikor a papával mindig együtt lovagoltak az erdőn. Bizony!

És fontoskodva bölint a fejével.

— Majd megmosom a dadának a fejét, csak bolondokat beszéljen neked.

Az öreg asszony föláll és idegesen kezd dobolni ujjaival az ablaktáblán. Odakünn

sűrű pelyhekben hull a hó. A tél proletár-jai, néhány éhes veréb, fázva gubbaszkodik a kopár galyakon.

Pedig nem egészen bolond beszéd ám az, amit a dada mondott a gyermeknek.

Tudja azt nagymama igen jól. A ma reg-geli lapok már előre közölték a karácsony estére tervezett főiri eljegyzés híret. Preuss-burg Henrik herceg a vőlegény. Egy né-met nábob, aki itt-ott nagybátyja lehetne a szép Reöthey comtessenek. Docskay is el-olvasta a hyme-nhírt nyomban rá, vállára vetve fegyverét, kiment az erdőre. Ebédre sem jött haza. Vitt a tarisznyába. Hja! sok a vadorzó. Résen kell lenni. Pedig a minap is, közvetlen a feje fölött, sivitva furódott egy golyó a fába és még se fél tőlük.

Eközben beesteledett és az öreg asszony nyugtalanodni kezdett, hogy fia még min-dig nem jön haza. Már meggyújtották a nagy függő lámpát, s a theának való viz is régen fölforrt, mikor végre megszólalt a csengő, mely a családfő hazajöttét jelzé. Margitka, tapsolva örömeben, szaladt a papa elébe.

Komor kinézésű, szálas férfi, lépett a szobába. Vastag bajszán jégcsapok csörögnek s hatalmas szakállá mellét veri. Egy pillan-tás alatt ölebe kapja a kis lányt, az meg

Az erdélyiek — a magyar közművelődés legrégebbi harcászai — három zászlót is hoztak a kongresszusra: az egyik az Unió zászlója, mely egykor Wesselényi kezében lobogott, a másik a kolozsvári hölgyek millenniumi lobogója, a harmadik az Emke hatalmas trikolorja.

Az emelvényen fölállított zöld asztalnál ültek a három legnagyobb kultúregyesület elnökei: Bethlen Gábor gróf, Károlyi István gróf és Széll Kálmán pompás díszmagyarban. Ott ültek továbbá az ünnepi szónokok: Apponyi Albert gróf, Berzevitzy Albert, Ugron Gábor. A kormány képviselőiben Wlassics kultuszminiszter, Budapest főváros nevében Márkus József alpolgármester; mint a sajtó küldöttje Rákosi Jenő jelent meg. A közönség soraiban, az emelvényen és a teremben ott láttuk közéletünk számos kitűnőségét, a magyar társadalomnak színe-javát, mely lelkes érdeklődéssel kísérte a kongresszus minden mozzanatát.

A kongresszus azzal kezdődött, hogy megszólalt a hatalmas orgona s a rákosi közművelődési egyesület tagjai elénekelték a Himnusz-t. Az egész közönség állva hallgatta végig az éneket, a melyet a millenniumi év mindennapi imádsággá avatott.

Bethlen Gábor gróf, az Emke elnöke, azután lendületes beszéddel megnyitotta a kongresszust. Negyvenen fölül vagyunk — ugymond — rokon egyesületek, kik a magyar hazafias társadalomból alakulva, országunk ezredévi főmállásának utolsó évtizedeiben ebredtünk ama szomorú valóságra, hogy annyi századokon át nem gondolt sem az ország, sem a nemzet elszórt vereinek megtartására; pusztulását tapasztaljuk az ország minden részében egykor erős fajunknak: elnemzetleniesedtek falvak, nagyobb vidékek, mert elharácsolták őket más nemzetiségek; és összetett kezekkel túrtuk, hogy ellenséges fajok hosszú időn át nem csak elhódítsák a magyart, hanem a beolvasztás által mondhatni az ezredéves ország egységes jellegét is gyengítsek.

Van azonban mai összejövetelünknek egy fontos, mondhatnám, világraszóló jelentősége:

hogy a nemzet színe-javából alakult negyven-egynehány magyar közművelődési egyesület, ezeknek száznál többre menő hatalmas fiókja, magyar hazánk ezredéves főmállását kongresszussal ünnepli s az egyesületek valamennyien a magyar, az uralkodó nemzet érdekeinek megvédésére alakultak, tehát aggresszív jelleggel egyáltalán nem bírnak. Így magában a mai kongresszus napnál fényesebben bizonyítja, mennyire meg vagyunk rágalmazva azzal, hogy idegen ajku nemzetiségeinket elnyomjuk s ellenséges indulattal viseltetjük irányukban. Hol van a világon egy másik ország, a melyben az uralkodó nemzet kényszerítve lenne társadalmilag szövetkezni, hogy véreit az elnemzetleniesedéstől megóvja és nyelvének, az ország hivatalos nyelvének terjesztését a közművelődés terjesztésével lenne kénytelen elősegíteni s annak a kellő tiszteletben tartására törekedni?

Az éljenzéssel fogadott elnöki megnyitót után Széll Kálmán, a D. K. E. elnöke vette át a kongresszus vezetését. A jegyzőkönyv vezetésére fölkerlte Lőrinczy Györgyöt, Porzolt Kálmánt, Buday József drt és Fekete Bélát, ezután indítványozta: kezdjük méltóan a kongresszust, üdvözlöljük táviratilag Magyarországot szeretett, nagy királyát. (Zajos éljenzés.)

A kongresszus egyhangú elhatározása folytán tehát a következő tartalmú telegrammot küldötték a királyhoz:

Mielőtt a magyar közművelődési egyesületek mai kongresszusában tanácskozássukat megkezdték, császári és apostoli királyi Felséged kegyes színe elé járulnak, hogy mint a nemzet társadalmának az ország minden részéből összes egyesületek képviselői biztosítsák Felségedet, Magyarországot nagy és szeretett királyát, tántoríthatatlan hűségükről és rendíthetetlen alattvalói ragaszkodásukról.

A kongresszus nevében annak elnökei Károlyi István gróf, Széll Kálmán, Bethlen Gábor gróf.

Következett a kongresszuson résztvevő testületek és küldöttségek hosszú lajstromá-

nak felolvasása. Majd az üdvözlésekre került a sor.

Márkus József alpolgármester a főváros nevében üdvözölte a kongresszust. A főváros törvényhatósága — ugymond — nemzeti kulturának régi harcása, buzgó apostola. Hogy ha működése egyik vagy másik irányban nem elégitett is ki minden jogos várakozást: van egy tény, a melyre fennkölt homlokkal, nyugodt lelkiismerettel, nyugodt önérzettel hivatkozhatik, hogy t. i. a közművelődés nemzeti irányban való fejlesztése körül ráváró kötelezettségeinek eleget tesz. A főváros törvényhatósága és közönsége, a melynek jó része, bár szívében és érzelmében magyar, de nyelvében idegen volt, alig egy negyedszázad alatt magyarrá lett (Éljenzés), nem a kényszernek, nem az erőszaknak eszközeivel, hanem a nemes példaadással, áldozatkészséggel és magának a nemzeti kulturának hódító erejével magyárosít. Kulturális intézményeink mindannyi templomai és szentélyei édes anyanyelvünknek és a nemzeti szellemnek e templomoknál és szentélyeknél buzgóbb papjai nincsenek.

A tetszéssel fogadott beszédre Széll Kálmán válaszolt, azt fejtegetve, mily nagy és fontos szüksége az országnak az erős nemzeti központ. Jelezte, mily szeretettel csüngünk mindannyian szép fővárosunk s megköszönte a polgármester üdvözlő szavait.

Rákosi Jenő a nemzeti sajtó nevében üdvözölte a kongresszust. Mi a sajtó emberei — ugymond — a kultúregyesületek vállalt munkájából, a melynek élén az állam kell, hogy álljon, a melynek derék hada a társadalom és buzgó heroldja a sajtó, részt kérünk, mert tudjuk, hogy ebből lesz a világosság Magyarországon. (Éljenzés.)

A világosságnak, tudományak, művelődésnek terjedése egyszersmind a magyarság terjedését is jelenti. Nem mindenki nézi ezt a munkát jó szemmel az országban. Sokfelé találkozik törekvésünk gáncsal és kisebbitéssel. Egyike ama gáncsoknak, a melyeket sokszor hallunk, az, hogy mit ért a magyar faj, hiszen a legnagyobbak

lecsókolja arczáról a fagyot, vékony karjával átölve apja nyakát.

— Most pedig szépen kimegy a konyhába és majd csak akkor jösz be, amikor csöngetek.

A gyermek szó nélkül engedelmeskedik, a nagymama meg lopva könyvet törül szeméből. Aztán bemennek ketten a másik szobába, hol a karácsonyfa már készen áll, csak a viaszgyertyákat kell meggyújtani rajta.

— Nézd csak, Akos! s az öreg asszony félenken emeli föl a fehér leplet egy kis asztalról, mely rakva van értékes gyermekjátékokkal és finom nyalánksággal. Ezt . . . Bécsből küldtek. Meg akartam neked mutatni.

A Docskay aresa elkomorul s megvetőleg fordít hátat az ajándékoknak.

— Ettől megkímélhetek volna. Nem szeretek alamizsnát elfogadni.

Édes anyja felsohajt, aztán hozzá fognak ketten meggyújtani a kicsiny gyertyákat.

Lassanként megtelik a szoba, a viaszgyertyák és fenyőfa kedves illatával. Látni kellett azt a napbarnított, komoly férfit, milyen gyöngéd gondoskodással forgóldik a karácsonyfa körül. Néha futó mosoly jelenik meg okos sötét szemében s ilyenkor látszik csak, hogy nincs több harminczöt

évesnél. Örökös komoly munkában töltve életét, soha sem fordított sok gondot külsejére s emiatt is nézett ki idősebbnek. Mielőtt jelenlegi állását elfoglalta volna a Reöthy gróf uradalmában, erdőmester volt egy állami birtokon. Nagyon keveset forgóldott női társaságban s az meg is látszik modorán. Egyneslelkű, vas jellemű férfi, aki nem szívesen veti magát alá bizonyos üres társadalmi formáknak, melyeknek semmi jelentőséget nem tulajdonít. Házassága is olyan körülmények közt jött létre, mely jellemzi az egész embert. A faluban, ahol azelőtt lakott, a református lelkész és neje rövid idő alatt, egymásután elhaltak, a legnagyobb nyomorúságban, minden támasz nélkül hagyva tizenhat éves lányukat. Mikor Docskay erről értesült, elment a lányhoz — kivel soha azelőtt egy szót sem váltott — és meg kérte kezét. Házasságuk azonban csak rövid ideig tartott, mert az asszonyka meghalt az első évben, mikor kis leányának életet adott. Docskay akkor került ide, Reöthy grófokhoz.

Az egész család hamar megszerette őt, dacára, hogy kissé különcnek tartották. Egyszer úgy nyilatkozott a grófnők előtt, hogy női társaságban mindig olyan furcsán érzi magát mint mikor a gyermek madárfészket szed ki és a tojásokat ügyetlenül

tartja markában, attól rettegve, hogy összetörik.

Az öreg grófné komikus kétségbeeséssel csóválta fejét s aranykeretű lorgnettején érdeklődéssel nézett végig rajta.

— Maga egy valóságos ősember. Sie sind ein Urmensch!

Edith grófnő pedig szívből kacagott ez eredeti mondáson s azzal válaszolt rá, hogy rögtön felszólította az ősembert, tanítsa meg őt lovagolni.

Ettől a naptól fogva a falusiak sokat látták őket lóháton, amiint lépésben haladtak egymás mellett, az erdőn vagy az országúton . . .

Egyszer Edith grófnő felvitte lovagját a kastély képtermébe és ott sorra magyarázta neki az ősök történetét. A sok régi olajfestmény között volt egy szelid arczu, kék szemű, szép fiatal nő arczképe is, akit a csaiád szégyenfoltnak tekintett, mert polgári származású volt. Egyik őstük, ugyanis, azt a hálátlan vakmerőséget követte el, hogy mesallianszot kötött. Szerelemből. Bár a szegény asszony életével lakolt ezért, mert a családi intrika halálba üldözte. Öngyilkos lett. Edith grófnő titokban beszélte ezt el Docskaynak, különben kikapott volna szüleitől bizalmaskodásért.

De hát azok a szép nyári napok már re-

nem belőle keltek, hiszen a magyar nemzetnek századokra visszanező dicsősége olyan családokból eredett, a melyek nem voltak magyarok. A Hunyady-ház dicsősége nem a magyaré, hanem az oláhé, s az a tündöklő oszlopa egy sötét kornak, a fényes a nagy Zrínyiek, a költő, a hős, nem magyar, hanem horvát származásúak és Petőfi, az az üstökös egünkön, nem magyar, hanem tót származású (Mozgás). Ezeket a gáncsokat hajjigálják felénk, pedig ez mind a mi dicsőségünk. (Igaz, ugy van!)

Ha estenden e díszes és fenomenális kiállításnak területén kigyulnak a villamos lámpák, mindenki láthatja, hogy a sötétségből mint tódul a fény s azok csak röpködő rovarok. Van a világon egy nagy erkölcsi fény, amely felé éppen így tódulnak, nem az oktan, hanem a lelkes lények, ez a fény az a vonzó erő, a hatalom, mely ebben a nemzetben rejlik; az vonza magához a lelkeket, a melyek kifejlődve dicsőségévé lesznek e fajnak. (Nagy tetszés.)

Ki nem ismeri a mesét a bujdosó gyermekekről, akik szomjukban eltikkadva, végre forráshoz érnek és a mikor száraz ajkaikkal érintenék, megszólal egy titkos hang, mondván: aki én belőlem iszik, őzzé változik? A gyermekek megijednek, tovább mennek, más forrást találnak, amely ismét így szólal meg: aki én belőlem iszik, farkassá változik. A gyermekek megijednek, de a tartózkodást nem állják sokáig, mert a szomjuság ellen hiába küzdenek. Hogyha az említett férfiak oroszlánokká lettek, azért lettek, mert a magyar nemzet forrásából ittak. (Percze-kig tartó taps és eljenzés.) Ez éltető forrásnak a táplálására vannak hivatva a kultur-egyesületek és ezért teljes szívemből üdvöz-löm önöket a nemzeti sajtó nevében. (Taps és eljenzés.)

Székely Kálmán elnök köszönetet mondott a sajtó lelkes üdvözléséért. Önök, a sajtó — ugymond — az erősek, mi vagyunk a gyöngék, önök az erősek üdvözlük ma a gyöngéket, hiszen önök a sajtó munkásai teljesítik az alapvető, a vezető munkát, a mi napszámunk, az segédkező, pótló, ösztönző,

gen eimultak. Edith grófnő fölment Bécsbe. Hercegnének készül. Az ősember meg itt maradt az erdőn, halálra sebzett szívvel...

A karácsonyfa viaszgyertyái teljes fényben égtek, mikor papa csemetéit és a boldog gyermek örömpesze szaladt be a szobába. Nyomában a cselédek, akik úgy látszik, szintén jól viselték magukat egész éven át, mert a Jézuska róluk sem feledkezett meg: mindenkinek hozott valamit. Nagymama is kapott ajándékot. Egy drága fekete selyem kötöt 3 szélből. Gyönyörűség volt látni is! Örül is neki. Régen vágyott ő már ilyenre.

Legboldogabb volt azonban a kis Margit, azt sem tudta mihez nyuljon előbb a sok szép holmi közül. De azért az ajándékok koronája mégis az a remek hajás baba, amelynek olyan szép kék szeméi vannak, mint Edith grófnőnek, még ruhája is szaksztott olyan, aminőben a comtesse a nyáron itt lovagolgtatt.

S hogy elkészült a vacsora és a kis család leült a terített asztal mellé, oda künn olyan hóvihar keletkezett, hogy a vén fák csak úgy csóválták fehér fejüket. Soha ilyen! A szél meg sirva, füttyölve hordá a havat, meg-meg rázva az ablaktáblákat.

Emiatt aztán nem is hallották oda benn, a kis szán csengőjét, mely megállott a

kiegészítő természetű. Az, ami az ezredév századjainak elején a honalapítás, a honalkotás éveiben a buzogány volt, az ma az akarat, a füstölgő kemény és a becsületes munka minden helyen. (Eljenzés.) Ami ama dicső kor nagy csataiban a kard volt, az ma az írott szó és a betű, de az igaz szó, az igaz betű! De hiszen a szabad szó végtére is csak igaz lehet, mert az igaz szabadság nem tűr meg hazugságot soha. (Hosszantartó eljenzés és taps.) A szabad sajtó ez üdvözlését örömmel és köszönettel fogadjuk s az önök ígéretét szívesen vesszük, hogy támogatni fognak bennünket, kik az önök istápolása nélkül gyengék és tehetetlenek vagyunk. Az önök üdvözlése jutalom a múltért s fényes remény a jövőre. Köszönöm a kongresszus nevében az üdvözlő beszédet. (Eljenzés és hosszantartó taps.)

Ezután következtek az ünneplő szónoklatok.

Berzeviczy Albert beszédében ismertette Magyarország egész kulturtörténeti fejlődését s aztán a közművelődési egyesületek keletkezését vázolta. S most ime — mondotta — itt állunk a múlt és jövő meggyéjén, magunk mögött látva a befutott pályát, magunk előtt sejtve azt, a melyen jövőben haladnunk kell. Nem akarunk senkit sem jogaitól megfosztani, sem nemzeti jellegéből kivetkőztetni, sem egyéniségének szabad fejlődésében akadályozni, de határozottan akarjuk társadalmunk legjobb erőinek segítségével terjeszteni ebben az országban az államhoz és nemzethez ragaszkodás hazafias szellemét, a közműveltséget és a minden állampolgárra nézve saját érdekében szükséges magyar nyelv ismeretét. Tekintettel a magyar faj államalkotó és államfőutartó szerepére, szükségesnek tartjuk, hogy ott, a hol e faj e létért való küzdelemben veszélyeztetve van számában, erejében, hazafias társadalmunk az ő segítségére siessen. Szükségesnek tartjuk, hogy az állam és a társadalom közreműködésével mentől magasabb tökéletességre fejlesszessék ki hazánkban az a műveltség, az a kultúra, a mely bár egészen az európai civilizáció

kastély kapuja előtt. Egy erősen beburkolt alak szállt ki a szánkából s zsebéből kulcsot véve elő, maga nyitotta ki a kaput, nem csöngetett rajta. Aztán nesztelen léptekkel ment végig a folyosón s egyenesen az ebédőnek tartott, hol a család vacsorázott. Kopogtatás nélkül nyitott be az ajtón s mig azok fölálltak az aztaltól és kíváncsian néztek a tetőtől-talpig beburkolt, váratlan vendéget, az ledobta magáról a drága szörmevel beült felöltőt, melyből az Edith grófnő büszke, szép alakja bontakozott ki.

A meglepetés fölkiáltása hangzott mindhármuk ajkáról, mielőtt Edith ráborult Döcskay keblére s az ősember, erős karjaival, szívéhez szorította szerelmesét...

A hóvihar még egyre tombolt, mikor a falu kis harangja megcsendült éjféli misére. A szél elvitte hangját a vén kastélyba is, hol két egymást forrón szerető szív áldozott a szerelem Istenének...

Fönn az emeleten pedig a büszke ősök mogorván néznek maguk elé, csak az a szelid arcú, kék szemű, szép asszony látszik mosolyogni az arany rámából, mintha azt gondolná magában: „Meg vagyok boszulva!”

eszmeközösségében él, jellegét, természetét, tartalmát a magyar nemzettől s nem más-tól kölcsönzi és a mely ennélfogva egyedül van ebben az országban nem erőszakos uralomra, de fölényen alapuló uralomra hivatva. Ez a szándékunk, ez a programunk, mig azt híven követjük, bírja legkegyelmesebb urunknak, a magyar nemzet hódoló és rajongó szeretetétől körülvevő királynak helye-lését, a melyet legnagyobb egyesületünk tisztel-gésekor kegyesen nyilvánítani méltóztatott. (Élénk eljenzés.) Majd hivatkozott a nemzet jelesein, Kazinczy Ferencznek, Kármán Józsefnek, Deák Ferencznek, Klauzál Gábornak, Széchenyi Istvánnak, Csengery Antalnak, Eötvös Józsefnek a nemzeti műveltségről mondott szavaira, Andrássy Gyulának és Eötvös Józsefnek szavaiból vett idézettel végezte beszédét. Andrássy Gyula így szólt: „Nemzetiségünket fenn akarjuk tartani, mert e haza minden fiai a mi vezetésünk alatt lettek a szabadság apostolai. Nem az a mi dicsőségünk, hogy őseink elfoglalták és megtartották azt a földet, melyet most Magyarországnak nevezünk, hanem dicsőségünk az, hogy mi a legnehezebb viszonyok közt is, a szolgaság pusztájában egy oázist tartottunk fenn az alkotmányos élet számára.”

A teljes egy óra hosszat tartó beszédet figyelmes érdeklődéssel hallgatta a közönség s végül tapsal és eljenzéssel honorálta.

Mikor ezután Apponyit hívta szólásra az elnök, a taps végig zugott a termen s meg-meg ujjalt újra. Ez a közönség rajong Apponyiért: meglátszott minden arcon.

Apponyi Albert gróf: Körülírt föladatához híven szólni akar általánosságban a magyar kultúra nemzeti föladatáról és a föladatok teljesítésének ama föltételeiről, a melyek minden időben, tehát ma is érvényesek és a verseny e nehéz napjaiban kettős figyelmet érdemelnek. Azután így folytatja: A kulturának feladata ezen a mi magyar területünkön nem csupán az általános emberi tökéletesülés előmozdítása a szellemi és erkölcsi, sőt az anyagi életnek is finomítása; a magyar kulturának e mellett és e fölött még az a nehezebb és nagyobb hivatása is van, hogy a politikai magyar nemzetet tömörítse, egységesítse. A kulturának itt valóságosan olyan sebeket kell gyógyítania, melyeket maga ejt. Hisz sok nyelvű nemzetnek, minő a mienk, éppen a kultúra fenyegeti az egységét. Amint a szabadság az alvó szellemeket fölébreszti, a magasabb értelmi fejlődés nem lehet többé monopólium; értelmiség nő minden itt lakó fajnak talaján, mely önálló, nyelv: egyéniségéhez simuló kulturára törekszik és ebben a kulturában a faji egyéniség, a faji tudat a nemzeti egység rovására megerősödik. Hogyan ellensúlyozzuk ezt a hatalmas széjjelhuzó tényezőt, mely még aggályosabbá válik, midőn külföldi rokon kulturákra támaszkodik, sőt azokkal összefoly? Lelkiismeretünkkel, történelmi hagyományainkkal, emberségi hivatásunkkal jönnénk ellentétbe, ha e nem-magyar nyelvű kulturális törekvéseknek meggátlására csak gondolnánk is.

Az állam kényszerítő hatalmának itt csak egy hivatása lehet: meg nem engedni azt, hogy a szellemi életnek bármely megnyilvánulása a magyar állami rend és nemzeti egység alapfeltételeivel ellenkezésbe jöjjön. E korlátok közt a más nyelvű kultúra igyekezetei is szabad mozgásu tért találnak e szabad hazában; és ha minden állami és társadalmi tényező feladata magaslatán áll, akkor ez a nem magyar nyelvű szellemi

fejlődés is válhatik a magyar hazafiság közvetítőjévé, a magyar befolyásnak tényezőjévé. Ez lesz a magyar szellem diadalának betetőzése. De hogyan jutunk ideig? Nem a nemzetiségek helyi kulturáját kell kiszorítanunk, nem ez a versenytárs; hisz a nemzetet kivéve, az országban lakó minden más faj kulturája sokkal kezdetlegesebb a mienknél. A mi versenytársunk a nyugati nemzetek ragyogó szellemi élete, annak vonzóereje és hódító képessége, a mi földadatunk saját nemzeti kulturáinkkal kielégíteni azokat a magasabb művelődési törekvéseket, melyeket a kisebb faji kultúrák iparkodása ki nem elégíthet. A haza összes lakosságának föl kell ölelni a tudás és a gondolás, az emberi képzelem és érzés egész világát, és azért át kell ide ültetnie a nagy kultúrának szellemi vívmányait, művészeti kincseit, de ezt az anyag-halmazt föl kell dolgoznia, úgy, mint az erős termő talaj földolgozza a beléje elvetett magot, a beléje ültetett csemetét, talaj-izt kölcsönözve a belőle fejlődött gyümölcsnek. Amely nemzetnek szellemi élete nem egyéb, mint idegen nemzetek irányzatainak utánzása, az a nemzet ne számítson arra, hogy kulturája befolyásra emelkedhesék, hogy erkölcsileg beolvasszani, egységesíteni képes legyen.

Nyelvünk tudásának terjesztése kétségtelenül fontos és érdemes munka, az állam ehhez segédkezet nyújthat, más fajok minden sérelme nélkül, mert nem holmi hivalkodó fajszupremácia nevében teszi, hanem azért, mert ezzel az állami egységnek, a honpolgári kapcsolatnak egy nélkülözhetetlen feltételét létesíti, tehát állami szempontból, önmaga iránti kötelességteljesítésből. És azok a társadalmi tényezők, egyházi és világi testületek és egyesületek, melyek a magyar nyelvterület összezsugorodásának megállítását tűzik ki célul, ezzel nemcsak a magyarságot mint fajt szolgálják, de a magyar nemzetet mint politikai egységet, a magyar államot. Ámde az a nagy horderejű és dicséretes munka a feladatnak mégis csak egy része; elvégeztük az utászunkát, mely folyókat áthidal, vasutakat rögtönöz, árkokat kitölt, táborokat erősít, utakat ását és így lehetővé teszi, hogy a harczoló sereg a csatatérre érjen; de a csatát megnyerni, de a hódítást tényleg végbevinni, ez annak a harczoló seregnak, ez magának a magyar kulturának feladata; és erre csak úgy képes, ha gazdagsága mellett eredeti és egyéni jellegében erőteljes nemzeti életet tud ki-domborítani. (Éljenzés.)

Erőteljes nemzeti élet: ez tulajdonképp a döntő tényező. A kultúra ennek szellemi megnyilvánulása, semmi egyéb. És ha nagy felületesség volna a nemzeti kultur munkában egyszerű nyelvterjesztési problémát látni, úgy nem kisebb felületesség magát a nemzeti kulturát tisztán kulturális kérdésnek tekinteni. A kultúrában a nemzet lelki élete jut öntudatoságra és közlési képességre: az öntudatra jutás és örökös kétségtelenül gyarapítja erejét, lehetővé teszi az önbírálatot és így az irány helyesbítését; de ami megnyilvánul, az utóvégre mégis csak a nemzet lelki élete és amiből az önbírálat képessége fakad, az ismét csak a nemzeti lelkiismeret ereje. Ami nincs, azt nem lehet kifejezésre hozni, ami satnya vagy romlott, azt nem lehet egészségesen kifejezni, és az egészséges hatás erejével fölruházni. Ha a kultúra befolyásáról, hatalmáról, hódító erejéről beszélünk, akkor vol-

takepp metaforát használunk és megrövidítve fejezzük ki az egész jó indulatot; mert a valódi hatalom, amelynek érvényesülnie kell, az egyedüli, amely érvényesülhet, az éppen csak az egységes nemzeti lélek hatalma; a kultúra ezt csupán közvetíti, fontos, sőt nélkülözhetetlen közvetítő a kultúra, amelynek hivatása igen mértékadó, de mégis csak közvetítő.

Erőteljes és hatásos kulturát remélni gyöngye és összezsugorodott nemzeti élettől, bárgyu gondolat. Az őserő: a nemzeti lélek ereje. Csapásoktól sujtva, külső elnyomástól tiporva megtarthatja egy nemzet azt a hódító erőt, melyet a kultúra közvetít, ha lelke még nem romlott és el nem gyengült, ha szíve magasan tud feldobanni, ha nagyot tud remélni, nagyra törni és a sors mostohasága ellen törhetetlenül küzdeni. De mikor a nemzeti élet erkölcsi tényezői satnyulnak, mikor a nemzet lemond magáról, mikor hite kiálszik, önbizalma csökken, céljai összezsugorodnak, mikor az okosság közönyné, az erény megadással fájul: akkor az életerős, a hódító-képes nemzeti kultúra is lehetetlenné vált, mert nincs, amit kifejezésre juttasson.

Működünk tehát nyelvünk terjesztése, kulturánk kül- és belterjes fejlesztése érdekében; ismerjük fel annak tömörítő, egységesítő hivatását, de óvakodjunk attól a tévhitől, hogy ez a kultúra egy elszigetelt tényező, mely csak saját technikájának törvényei alatt áll, mely erős lehet, ha minden egyéb gyöngye, egészséges, ha minden egyéb beteg, vonzó, ha minden egyéb viszsztatásító. Ápoljuk tehát mindenképp fölött az erő forrását: a nemzet lelki egészségét küzdünk a betegségek ellen, melyek ezt az erőt sorvasztják, a nyomások ellen, melyek lenyűgözik, a ragályok ellen, melyek megmérgezik.

Kultúra, gazdagság, jólét, állami szervezet mindmennyi eszközei a nemzeti propagandának, ölelő karjai a nemzeti tömörülésnek; de a valódi erő, mely ha meg van, ezeket mind megteremti magának és mely, ha nincs, ama tényezők is csak látszatra működnek; a valódi hódító erő, az mégis csak a nemzet egészséges, önérzetes, nagyratörő lelki élete, olyan nemzeti élet, melynek részesévé lenni öröm és büszkeség.

Ez kulturánk nemzeti hivatásának alapfeltétele.

A beszéd mely és lelkes hatást keltett. Azután következett az utolsó ünnepi szónoklat.

Ugron Gábor azt fejtegette, hogy a magyar demokrácia jövője a magyar nemzetnek és azt, hogy a magyar kulturának eredetinek kell lennie. Ha a magyar kultúra a nemzet eredeti jellegét viseli magán, saját fejlődéssel bír s a maga gyakorlati természetével nem merül el az egyik kulturának ledérségében, hanem érvényesülni igyekszik, akkor gyülekezési pontja és zászlótartója lehet az apróbb fajok fennmaradásának, középpontja kulturája kifejtésének. Ne vádolja senki a magyar nemzetet azzal, hogy az idegenek kulturáját akarja elvonni, mert egyéniségének kifejtése előfeltétele annak, hogy a körülöttünk élő nemzetek el ne vesszenek a nagy fajokkal szemben, hanem mint nemzetek fennmaradásának, központja kulturájának jövője, ha ez sikerül, világtörténelmi fontosságú lesz. Ezt a munkát végeznünk kell nemzetünk iránt rajongó szeretettel, munkában ernyedetlen buzgósággal. Ne feledjük soha sem,

hogy a természet nagy kommunistái, a madarak, amelyek a Mindenható kegyéből élnek és szerzik élelmüket, tulajdonul csak egyet ismernek, fészkeket, amelybe idegen tollat behordanak ugyan, hogy puhábbá és melegebbé tegyék, de ott csak saját fiaikat költik ki, és saját nemzedéküket szaporítják. (Zajos éljenzés.)

Hölgyeim! Uraim! A közművelődési egyesületek ennek a jövőnek zászlóvivői; azok után csoportosulunk, hogy ne legyen a nemzet munkássága egy időről időre föllobbanó lelkesedés szüleménye, hanem legyen minden napnak törhetetlen munkássága! Hölgyeim! uraim! Egy ezredév talpazatán és a jövő századoknak boltozata felé nemzetünk fennmaradásáért az örökkévaló nagy Isten nevében előre! (Hosszas megújuló éljenzés.)

A nagy tetszéssel fogadott beszéd után Károlyi István gróf, a F. M. K. E. elnöke foglalta el az elnöki széket, hogy berekesztesse a kongresszust. Beszéde, melyet mondott, szenzációs hatást tett a hallgatóságra.

Károlyi István gróf: Mielőtt a kongresszust bezárná, egy gyászlapra hívja föl a figyelmet, örökkéfnű betűkkel egy név van bevésvé; annak neve, kit a magyarnak elfeledni soha sem szabad, nem lehet, és a kit a magyar soha elfeledni sem fog! A nemzet büszkesége, a haza reménye volt, ő vallott színt, mint első, ő felsége a király beleegyezésével — és utána senki a királyi család tagjai közül — a magyar közművelődés mellett. Örökké áldva legyen ezért emléke! Indítványozza, hogy az ezredéves országos kongresszusról kiállítandó jegyzőkönyvben boldogult Rezső királyi iránti soha el nem évülő hálnk kifejezést nyerjen.

Ugy véli, hogy a kongresszus tagjainak óhaját híven tolmácsolja, mikor köszönetet mond a szónokoknak, akik e mai napon a lángész, hazaszeretet és a honpolgári kötelességérzettől világítva, melegítve és áthatva, kitörhetetlen mélyen vették be lelkünk és szívünkbe azt az öntudatot, hogy: Nyelvben él a magyar! És hogy a legdrágább, legértékesebb kincsét csak úgy s csakis addig őrizheti meg, ha és ameddig szívét a honszeretlem dobogtatja. Bucsut véve a magyar közművelődésért munkálkodó, küzdő és harczoló bajtársaitól, így végzi: Be kell hogy vallja mindenki, aki őszintén és igazságosan itél, hogy az a sereg, mely zászlójára e jelgét írta föl — élén Bethlen Gábor gróffal — magyar közművelődés, azokból a kevesekből verődött össze, kik mai napság ingyen, minden jutalom, netaláni kitüntetések keresése, vagy kilátásának reménye nélkül szolgálják a hazát! Lelkesedést, kitartást munkájukhoz egyes-egyedül a legtisztább forrásból merítik, amely forrásnak cseppjei, ha egyszer mint „ég kegye“ szíveinkbe hatoltak, a honpolgári névre érdekesítenek. Vannak akik fölöslegesnek itélik a magyar közművelődési egyesületek megalakulását és összekulcsolt kezekkel, közömbösen nézik hangyamunkánkat. Nem tudják fölfogni a magasztos, szerintem a magyar állameszme, a magyar nemzet fennállhatóságának életkérdésével elválaszthatatlanul összefüggő cél eléréseért való küzdelmünk jogosultságát és okadatoltságát. Ezekről, uraim, csak azt mondhatom, amit megváltónk a keresztfán mondott: Atyám, bocsáss meg nekik! Nem tudják, hogy mit cselekszenek! (Hosszas éljenzés és szünni nem akaró taps.) Mi tudjuk, hogy kinek és

kiért dolgozunk. A hazának és a hazáért. És tudjuk azt, meg vagyunk lelünk mélyéből győződve arról, hogy csak is munkánk gyümölcse szerezheti meg és biztosíthatja a nemzetnek a második ezredévet. Mi tehát bizzunk a nemzet jobbainak támogatásában s folytatjuk munkánkat.

Bizzunk, lekérve áldását a magyarok Istenének, nagy költőnk imáját rebeve felé:

Isten segíts, királyok Istene,
Emeld föl Hozzád a király szívét,
Világa legyen, mint napod szeme,
Hogy végig lássa roppant helyzetét.

Az ülést bezárom. (Hosszantartó, lelkes és zajos éljenzés. Taps.)

A kongresszus után — másfél órai pihenővel — terített asztalhoz ült a társaság az ünnepségek csarnokában. Lehettek vagy háromszázan, hölgyek és férfiak.

Az első felköszöntőt Bethlen Gábor gróf mondotta a királynak. Majd Károlyi István gróf emelkedett szólásra.

Szomorú volna, ugymond, ha ezredéves fennállásunk évében annak bizonyítékát adnók, hogy kihalt a hála a nemzet szívéből.

Az ezredévi ünnepségek lefolyása alatt, számtalan alkalmi beszéd, számtalan szöveghez méltó pohárköszöntő hangzott el. . . de nem tudom, hogy miért? talán csakis a véletlen játéka volt? de tény az, hogy jeles szónokaink, a nagy hazafiak, kiválórs szereplő embereink, a hatalom élén álló uraink megelégedtek még csak egy röpke szóval is megemléteni egyet, pedig ez egynek volt eltagadhatatlan következménye és folyománya mindaz, mivel ma bírnak, mivel ma dicsekszünk, mire ma oly büszkék vagyunk és ami ma egész Európa elismerését ajándékozta a magyar nemzetnek — hazánknak! Ez az „Egy“, uraim, ama kristálytisza forrás, melynek vize a magyar testét, szívét, lelkét izmossá, lángolóvá és nemessé varázsolta; megelégedtek az 1848-ról!

De nem csak 1848-ról feledkeztek meg a mi uraink, de még egyről! Megelégedtek egy csillagról, mely akkor jelent meg hazánk egén, mikor gyászpalást fedte a magyar temetőt! A mult idők e reménycsillaga ma Erzsébet, Magyarország királynéja! (Éljenzés.) A háláérzet nem halt ki a magyarok szívéből! Leróttuk ezt a mai napon, megemlékezve kegyelettel boldogult Rezső királyfiról, a mult idők reménycsillagáról és az 1848-ról. . . . Az Isten imádott királynénkat, Erzsébetet, oltalmazza, áldja és sokáig éltesse! (Hosszantartó zajos éljenzés.)

Szél Kálmán Wlassics kultuszminisztert köszöntötte fel, mire Wlassics a kulturregysületeket éltette, mint amelyek működése a szabadság és igazság alapján álls megegyezik a magyar állam hagyományos közművelődési politikája vezéreszméjével. Berzeviczy Albert a hölgyeket köszöntötte föl, Rákosi Jenő a kongresszuson megjelent képviselőket és vendégeket. Apponyi Albert a kongresszus három elnöke mondva felköszöntőt, a magyar hevíületének, a magyar szalmatüznök karakterizálásán kezdte. Nálunk minden kezdet — könnyű, a folytatás nehéz; ezt tudja mindenki, aki valamely ügynek élére állott. Azért van szükség olyan férfiakra, akik a magyar szellem tüzét állandó lánggá alakítsák. Ilyen férfiak: Bethlen Gábor gróf, Szél Kálmán, Károlyi István gróf, Ferencz József unitárius püspök a mai nap szónokait, Ugron Gábor a főváros közönségét, Hegedüs Sándor a sajtót éltette. Ezek voltak a hivatalos tősztok, ezután

következtek a nem hivatalosak. Szvatina Kolozsvári tanár Sándor Józsefre, Bartók Lajos a magyar irodalom virágzására, Pogány Károly hunyadmegyei főispán az Emke elnökére, Meszlényi Lajos Apponyi Albertre, Kovács Lőrincz — egy galambász öreg ur, 48-as honvéd — Damjanichné egészségére üritette poharát.

Színház.

Szerdán e hó 9-én drámai előadásul Obernyik Károly híres, hazafias darabja, „Brankovics György“ került színre. Egressy híres szerepével, a szerb despota személyesítésével Németh János próbálkozott meg és dicséretére legyen mondva, derekasán megállta helyét. E lazán megírt darab egyetlen számottevő alakja Brankovics György, a szerb fejedelem, és e szerepbe Obernyik a különféle indulatoknak oly tömkelegét csoportosította össze, hogy ember legyen ám az a színész, ki ezeket mind helyesen kifejezésre juttatni tudja és ki tudja kerülni a veszélyt, hogy a drámai motívumokról játéka a komikumba át ne csapjon. Németh szerencsésen kikerülte e szírtéket és játékaival, előadásával mindenütt a szerző intenczióinak adott kifejezést; szerepe legveszélyesebb helyén pedig megvakított gyermekei vizionlátása jelenetében kifogástalan volt; helyesen fejezte ki az apa bánatát, boszu-érzetét, a fejedelem megsértett büszkeségét és ezen indulatok kifejezésének helyes interpretálásával kikerülte a veszélyt, hogy az igen finom határvonal átlépésével, tulhajtott buzgalommal a jelenet drámai értékét kockáztassa. Gyakorlott, képzett színésznek bizonyult e szerepében Németh és következtetnünk engedé, hogy nehezebb drámai szerepek eljátszására is képes; mi hiszszük is, hogy ha tere engedné és alkalma nyílna hozzá, drámai szerepeivel több élvezetes estét szerezne közönségünknek.

Egyáltalában az előadás igen jó volt. Az egyes, hatásra célzó jeleneteket színészeink jól játszták meg. Jól sikerült a második felvonásban az apa és fiu közötti vita és kibékülés jelenete is, melyet Németh és Gyárfás Ödön szépen és jól adtak elő. Árkosi Vilmos szerepéből hiányzott a nagy urhoz illő méltóság; nem a szultánt ábrázolta, hanem az egyszerű zsoldos tisztet, kinek hivatásán kívül könnyű szerelmeskedésre is telik ideje; a színpadon való folytonos lötés-futásával pedig — azt hisszük — nem akarta a szultáni tekintélyt jelezni. Elrontotta teljesen az eskü jelenetét is, mert míg Németh az aktushoz mért komolysággal esküdött, Árkosi az egész esküformát egyszerűen elhakarta. Itt közbevetőleg a rendező urat akarjuk valamire jóakarattal figyelmeztetni. Árkosi — a szultánnak Brankovics leányával való kettős jelenetében — midőn a szultán Marának szerelmét bevallja és őt el is rabolja, a nyílt színen jelen van a szultán meghittje, Cselebi is. Ezen alakot most valamelyik segédszínész személyesítette, ki, mielőtt a világot jelentő deszkákra lépett, bizonyára valamely kóbor czirkusztruppnak lehetett a bohóca, mert midőn látta, hogy a karzati közönség egyik tréfás mozdulatát megneveti, hamar ismételte azokat többször, a karzat publikumát így folytonos derűtségben tartotta, de a jelenetnek egész drámai hatását elrontotta. Mi azt hisszük, hasonló tulkapásokat a rendezőnek megengednie nem szabad, és ha e színész nem hajlik a rendező szavára, küld-

jék őt vissza czirkusztársulatához, ahol mint bohóc megnevetetheti bármikor publikumát.

Visszatérve a szerdai előadásra, külön kell megemlékeznünk Árkosiné elegáns játékaról, Mikei Rózsikáról, Kovácsicsné pedig kérjük, higye el nekünk, Mara dajkája nem beszélt oly hangon, mint ezt ő tette, egy fejedelmi udvarban élő dajkának mindig és mindenestre megvannak a finomabb társadalmi érintkezési formái, semmint hogy falusi vén asszonyok módjára beszéljen és beszédét hasonló gesztusokkal kísérje; hanghordozásával nevétségessé tette egész szerepét.

Csütörtökön telt ház előtt — gyöngye előadásban — „Fatinitza“ került színre. Ha már az igazgató ily elcsépelet darabokat hoz színre, elvárhatjuk, hogy az általán ismert fülbemászó melodiákat élvezhessük is, de sajnos, ez este egyetlen-egy énekszám sem sikerült, természetesen Deák né V. Gizella szólóit kivéve, ő maga keveset játszott, szépen énekelt. Deák Péter jól játszik, de rosszul énekel. B. Szabó József mérsékelt animozitással énekelt és hangjához mérten eléggé jó volt éneke is. Ha még fölemlítjük, hogy az összes közreműködők jól játszottak, de gyengén énekeltek, hogy jóleső kivételt képezett Árkosiné elegáns játékaival és fényes toaletjeivel: azt hisszük, bőségesen megemlékeztünk az egész előadásról.

Pénteken zóna-előadásul fél helyárrakkal Tóth Ede örökszép népszínműve, a „Falurosza“ került színre zsufoolt ház előtt, Finum Rózi szerepében Kovácsicsnéval, Gündör Sándor szerepében Árkosival. Kovácsicsné új oldaláról ismertük meg és mondhatjuk, előnyére. A népdalokat szépen, érzéssel énekelte, szép jelenség volt kaczkias, csinos öltözetében és jól játszott; kár, hogy oly ritkán látjuk hasonló szerepekben; jól megállta helyét és nem válik szerepének hátrányára. Árkosi jó színész és szerencsésen aknázza ki szerepének drámai elemeit.

Először láttuk játszani Mezey Belát, a társulat új tagját. Gonosz nehéz, de háládatos szerepét adta fényes sikerrel; mindenestre Deák csak nyert vele, hogy Mezeyt társulata tagjai közé számíthatja. Árkosiné elemében volt Boriska szerepében, kedvesen játszott; ugy szintén Sipos Gizella is.

Az előadás azonban nem volt mintaszertű, nehézkesen ment és vontatottan; a főbb jelenetek pedig, mint pl. az első felvonás végjelenete, teljesen elveszett. Noha az ily darabok, mint a „Falurosza“ is, már magukban is hatást keltenek, még sem árt azon daraboknál is az összjátékra több figyelmet fordítani.

Vegyes hírek.

— **Eljegyzés.** Nagy Albert m. kir. honvéd fő-törzsorvos és neje Lengyel Ilona leányát Rózát a napokban jegyezte el Ágoston Lajos főgimnáziumi tanár Budapesten. Gratulálunk.

— **Az E. M. K. E.** kongresszuson Alsófehér vármegyét Török Bertalan m. főjegyző, N.-Egyed várost Kovács Gyula polgármester, a nagyenyedi kisegítő takarékpénztárt dr. Bocz József kórházi főigazgató képviselték.

— **Választmányi tag.** Török Bertalant, lapunk főszerkesztőjét, a Budapesten e hó 8-án tartott E. M. K. E. közgyűlés az egyet választmányi tagjai közé választotta.

— **Nekrológ.** Bessenyei Puhola József erdély-egyházi aldozópap elete 38. aldozóságának 15-ik évében e hó 11-én hosszas szenvedés után elhalt Nagy-Enyeden. Nyugodjék békevel.

— **A Bethlen-kollégium népessége az 1896—97. isk. évben.** A Bethlen-kollégium gyakorló és elemi iskolájába a folyó 1896—97. évre beiratkozott összesen 177 tanuló (a múlt évben volt 188); a néptanító-képző intézetbe összesen 49 tanuló (a múlt évben 41); a főgimnáziumba összesen 357 tanuló (a múlt évben 334); így a Bethlen-kollégium tanulóinak jelenlegi létszáma összesen **583** (a múlt isk. évben is év elején 583). Emelkedés van a néptanító-képző és a főgimnázium tanulói számában, míg a gyakorló és elemi iskola növendékeinél némi esökkenés mutatkozik.

— **Előfizetési felhívás.** Chikágótól Budapestig gyalog. Irta: Királyfi Pál. Ezzel 10 ives, illusztrációkkal díszített szép kiállítású munka magyar kiadása fog megjelenni, melyre ezennel előfizetést nyitunk. Királyfi Pál jelen munkájában tíz évi tapasztalatai alapján ismerteti az amerikai viszonyokat, különös súlyt helyezve az oda kivándorolt magyarok sorsára. A második részben azokat a küzdelmes napokat írja le, melyeket átélt 90 napi útja alatt Chikágótól Budapestig, melyet fogadásból tett meg. Továbbá szemelvények és eredeti aláírások uti naplójából. Királyfi Pál kalandos útja a napi lapokból annyira ismeretes az olvasó közönség előtt, hogy munkájára különös figyelmet nem szükséges felhívunk. A munka előfizetési ára 1 frt 20 kr. Bolti ára 2 frt lesz. Kiadóhivatalunk az előfizetési ivateket (mellékelt borítékban) és pénzeket kiadóhivatalunkhoz czimezve csakis f. évi december hó 15-ig fogadja. A munka december hó második felében fog az előfizetőknek megküldetni. Gyűjtők 10 előfizető után tiszteletpéldányban részesülnek. Nagy-Enyeden, 1896. szeptember hó 1. Hazafias tisztelettel Cirner és Lingner könyvkiadóhivatala.

— **Védelem a zongorák ellen.** A parafát, melyből a dugó készül, most már sok mindenfelére használják. Összezsuzva és lemezekké sajtoltva mint szőnyeg is (linoleum) elterjedt már. Új azonban alkalmazása a zongora ellen. Nagyon sokat szenved az emberiség a rossz zongorázók miatt, kik mellette, fölötté, vagy alatta csörömpölnek. Ez ellen hathatós szernek mondják, ha a parafalemezzel vonjuk be szobáink falát, mennyezetet, padlóját. A rossz hangvezető réteg aztán eltompítja a zongorahangot. Persze, nem valami olcsó védekezés.

— **Hogyan csillapítsuk szomjuságunkat nyáron?** Most, mikor a beálló őszi nyári hőséggel fenyeget, bizonyára időszerűek a következő tanácsok arra nézve, hogy mit igyunk nyáron? A legtöbb ember azt hiszi, legjobb, ha minél több vizet iszik. Ez azonban téves felfogás. A víz csak fokozott munkásságra ingerli a verejték-mirigyeket, tehát csak még jobban izzadunk, mint azelőtt. Teljesen czéltalan az is, ha alkohol-tartalmu italokat iszunk. Egyidőre ugyan csillapítják a szomjuságot, de nem sok idő múlva elernyesztik a véredényeket, fokozzák a szívmtködést, ami szintén hőemelkedést idéz elő. Annál jobb hatással van azonban a szervezetre, ha sav-tartalmu italokat iszunk. Azt, hogy vajjon citromsavval vagy borkósavval tegyük-e savanyúvá az

italokat, azt minden ember az egyéni izlése szerint döntse el; de mindenféle savanyu ital nagyban enyhíti a szomjuságot. Ezzel ellentétben óvakodjunk a cukortól, mert ennek az oxidációja nagy hőt fejleszt.

Meteorologiai jelentés szept. 9-től szept. 12-ig.

Nap	Óra	Légnyomás 700	Hő	Szél iránya és erőssége	Borulat	Csapadék	Hő Napi max. min.
7	665	+14.0	—	7	—		
9	2	648	+22.0	SE ₂	7	—	+22.7 +10.5
9	654	+15.2	—	1	—		
7	654	+11.8	W ₂	1	—		
10	2	622	+22.3	SE ₂	2	—	+23.5 +10.7
9	616	+14.8	NW ₂	0	—		
7	618	+13.9	NW ₂	6	—		
11	2	596	+22.4	N ₂	4	—	+23.0 +13.8
9	601	+16.1	—	2	—		
7	589	+16.1	W ₁	10	—		
12	2						
9							

Kilátás: Borus, esőre hajló idő.

* A légnyomás tenger színére van átszámítva. — Hő C° fokokban. Szél iránya: N = észak, S = dél, E = kelet, W = nyugat. Szél erőssége = 1—10-ig. Borulat foka = 1—10-ig. Csapadék mennyisége milli méterekben értendő. ● = eső, * = hó, ▲ = jég, △ = dara.

Apróságok.

Nehéz dolog.

X. a vendéglőben evés közben ujságot olvas. Y. azt kérdezi tőle:

— Ugyan kérlek, hogy lehet egyszerre enni és olvasni?

— Hát úgy, hogy az egyik szememmel olvasok, a másikkal pedig eszem.

Természetes.

A mama: Miért nem akarsz Kiss urnak felesége lenni?

A leány: Mert kopasz.

A mama: Ez olyan csekélység, hogy szóra sem érdemes.

A leány: Engedj meg mama, én azt hiszem, hogy ez fő hiba.

Magyarázat.

— Emlékezel még rá, hogy Kovácsnének tavaly őszi haja volt?

— Emlékszem.

— És hogy lett most egyszerre egészen fekete?

— Megfeledezkezel róla, hogy a közben meghalt a férje.

Beccsés.

— Milyen idősnek tartja ön Kamilla kisasszonyt?

— No, azt hiszem, hogy a tükör már megszűnt barátja lenni.

Irodalom.

A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota.

I. kötet. Irta Jancsó Benedek. Budapest, 1896. Lampel Róbert (Wodianer F. és fia) kiadása. Ára 6 frt o. é.

Jancsó Benedek, a „Szabadságharcunk és a dákoromán törekvések” című könyv szerzője a fennebbi cím alatt nagyobb szabású, újabb irodalmi művel gazdagította publicisz-

tikai irodalmunkat. E 800 lap terjedelmű könyv csak I. kötete a fennebbi cím alatt tervezett alapvető munkának s az események folyamán II. József trónraléptéig, vagyis a Hóra-féle lázadásig halad, megismertetve mindenütt a magyar olvasó közönséggel, hogy az átlagos román történetírás a román nemzetiségi törekvések történelmi igazolásának czélzatától vezettetve, miként fogja fel és magyarázza általában a történelem, — különösen pedig a magyar történelem tényeit, minden egyes esetben nagy tudással és erős kritikai érzékkel állapítva meg ezzel szemben a történelmileg való igazságot. Ezzel kapcsolatosan oknyomozóan előadja a román nemzetiségi törekvések fejlődésének történetét is.

E kötet négy részre oszlik. Az első részben „a román nép és nyelv eredetének kérdése” cím alatt foglalja össze mindazt, amit erről a tudomány idáig biztosat vagy valószínűt megállapított. A források és a pro et contra nézetek részletekig ható ismeretével igyekszik bebizonyítani, hogy a román nép a Balkánon született s hogy csak a bulgárokkal és a kunokkal való érintkezés idején költözött át a Dunán. A második részben a magyarországi románság történetét tárgyalja a honfoglalástól kezdve a mohácsi vészig. Kezdi az Anonymus kérdéssel, kimutatván, hogy Anonymus elbeszélése miként szolgált történelmi alapul a dákoromán törekvéseknek. Behatóan és érdekesen ismerteti a román történetírás hamisításainak egész életét. Vázolja a románság szerepét az Árpádok, az Anjouk és a Hunyadiak keleti politikájának keretében. A kép, melyet a mohácsi vész előtti románság erkölcsi állapotairól fest, nemcsak újszerűségével lep meg, de egyúttal meg is magyarázza azt a magatartást, melylyel a magyarság a románság iránt viseltetett. A harmadik részben „A románság állapota az önálló erdélyi fejedelemség alatt” címmel nemcsak azt a fordulatot jellemzi, mely a magyarság és a román elem egymáshoz való viszonyában az erdélyi önálló fejedelemség megalakultával úgy a bel-, mint a külpolitikában bekövetkezett, hanem azt a kulturai hatást is, melyet a magyarság ez időkben egyházi és irodalmi tekintetben a románságra gyakorolt. Jancsó nagy apparátussal bizonyítja be, hogy az erdélyi önálló gör.-kel. román egyház az erdélyi kálvinista fejedelmek politikai akciója következtében jött létre. A negyedik részben „A románság állapota a „leopoldi diploma”-tól II. József trónraléptéig” cím alatt elbeszéli a románok vallásos unióját a rákövetkező visszahatással együtt. Jancsó e művéből tudjuk meg először, hogy a mai román nemzetiségi politika atyja 1740 körül Klein Innocentius balázsfalvi püspök volt. Élenk és szemléltető képen vonul el előttünk Jancsó előadása kapcsán az a harc is, melyet a katholizáló törekvések ellen Vizáron és Sofronius kálugerek folytattak. Majd az oláh jobbágság állapotait és a határország felállítását beszéli el, rámutatva a román nemzeti s elleméredzésének tüneteire s arra, hogy miként készül lassanként s miként érlelődik meg a románság lelke a Hóra-féle lázadásra.

Jancsó a románság történetét nemcsak a magyar belügyi állapotokkal kapcsolatban adja elő, hanem rámutat annak külpolitikai vonatkozásaira is. E könyvből megtudjuk, hogy az orosz politika milyen hamar figyelmére kezdé méltatni a románság vallásos és nemzetiségi mozgalmait. Nagy apparátussal,

kal együtt a nagyenyedi kir. adóhivatalnál mint bírói letéti pénztárnál lefizetni.
A bánatpénz az utolsó részletbe fog beszámíttatni.
Az árverési feltételek a hivatalos órák alatt ezen kir. bíróság mint telekkönyvi hatóságnál és Oláh-Péterlaka község előjáróságánál tekinthetők meg.
A kir. bíróság mint telekkönyvi hatóság.
Nagyenyeden, 1896. február 11-én.

Csernátóni Vajda Péter,
kir. járásbíró.

838 1-1

Sz. 1803—1896. tkvi.

Arverési hirdetmény.

Az abrudbányai kir. járásbírósa mint telekkönyvi hatóság részéről közhírré tétetik, hogy Auraria abrudbányai takarékpénztár végrehajtónak Mariau Petru I. Jon végrehajtást szenvedett elleni 300 frt tőke, ennek 1895. február 25-étől járó 8% kamatai, 65 frt 45 kr költség és járuléka behajtása végett az abrudbányai királyi járásbírósa területéhez tartozó Mogos községi 472. számú telekjegyzőkönyvben foglalt A 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19. rendszám, 3203, 3208, 3497, 35.3, 9148, 9184, 9196, 9227, 9243, 9269, 9272, 9296, 9297, 9300, 9309, 9358, 9426, 9452, 9498, 9491, 9492, 9493, 9497. hrajzi. sz. a. ingatlanok és tartozékai Mogos község házában megartandó nyilvános árverésen 1896. évi **október hó 23. napján d. e. 10 órakor** 11, 13, 7, 33, 4, 29, 5, 6, 9, 19, 3, 6, 4, 1, 1, 11, 7, 294 frt kikialtási ár 10%-ának bánatpénz gyanánt bírói kiküldött kezéhez leendő előleges letétele mellett a kikialtási áron alól is el fognak adadni.

Abrudbányai kir. telekkönyvi hatóság 1896. évi július hó 3-án.

Zanathi Gábor,
kir. járásbíró.

828 1-1

Sz. 1915—1896. tlk.

Arverési hirdetmény.

Az abrudbányai kir. járásbírósa mint telekkönyvi hatóság részéről közhírré tétetik, hogy Auraria abrudbányai takarékpénztár végrehajtónak Tiaudriu Dumitru pitoe bucsun-pojeni lakos végrehajtást szenvedett elleni 150 frt tőke, ennek 1894. évi szeptember 2-től járó 8% kamatai, 67 frt 95 kr költség és járuléka behajtása végett az abrudbányai kir. járásbírósa területéhez tartozó Bucsum község 523. sz. telekjegyzőkönyvben foglalt A 1, 2, 3, 4, 5. rendszám 3899, 5072/a, 5072/b, 5081, 5092, 5117. hr. szám a. ingatlanok és tartozékai Bucsum község házában megartandó nyilvános árverésen **1896. évi október hó 16-ik napján délelőtt 10 órakor** 23 frt, 53 frt, 62 frt, 4 frt, 160 frt, 66 frt kikialtási ár 10%-ának bánatpénz gyanánt bírói kiküldött kezéhez leendő előleges letétele mellett a kikialtási áron alól is el fognak adadni.

Abrudbányai kir. telekkönyvi hatóság 1896. évi július hó 10-én.

Zanathy,
kir. bíró.

830 1-1

Sz. 2828—96.

Hirdetmény.

Torda-Aranyos vármegye Toroczkó község határán a „Bagoly” nevű erdőben 77 hold tölgy-erdő kérge cserkéregnek **1896. október hó 17-én délelőtt 10 órakor** Toroczkó község házában nyílt árverésen a legtöbbet ígérőnek el fog adadni.

A kihasználás 1897. év tavaszán veszi kezdetét.

Az árverési feltételek Toroczkó község előjáróságánál megtekinthetők.

Toroczkó, 1896. szeptember hó 5-én.

Asztalos Gábor,
főszolgabíró.

435—1896. szám

Árverési hirdetmény.

Alulírt bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. 102. §-a értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a budapesti V. ker. járásbírósa 1896. évi 41093. sz. végzése következtében Bereczeli György ügyvéd által képviselt első magyar biztosító társaság javára o.-tordosi D Naum Dossius ellen 112 frt s jár. erejéig 1896. évi június hó 2-án foganatosított kielégítési végrehajtás utján lefoglalt és 600 frtra becsült, egy arató gépből álló ingóságok nyilvános árverésen eladtnak.

Mely árverésnek a marosújvári kir. járásbírósa 2258—896. számú végzése folytán 112 frt tőkötvetelés, ennek 1894. évi június hó 1-ő napjától járó 5%-os kamatai és eddig összesen 50 frt 14 krban bíróilag már megállapított költségek erejéig O.-Tordos községben végrehajtást szenvedett lakásán leendő eszközésére 1896. évi szeptember hó 19-ik napjának délelőtti 10 órája határidőül kütüzetik és ahhoz a venni szándékozók oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t. cz. 107. és 108. §-a értelmében készpénzfizetés mellett a legtöbbet ígérőnek becsáron alól is el fognak adadni.

Kelt Maros-Ujvárt, 1896. évi aug. hó 21. napján.

Dergán János,
kir. bírósági végrehajtó.

839 1-1

591—1896. bv. sz.

Árverési hirdetmény.

Alulírt kiküldött végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a nagyenyedi kir. járásbírósa 5249—896. számú végzése által paczalkai székely Györgynek paczalkai Popa Dumitru és társai elleni 103 frt 26 kr tőke, és eddig összesen 117 frt 30 kr perköltség erejéig kirandelt kielégítési végrehajtás alkalmával bíróilag foglalt és 925 frtra becsült Csorota György lui Irimienél 1 ökröszekér, 2 tehén 145 frt becsérték, Domsa Jakab lui Milionnál 2 ökr 300 frt becsérték, Tirt György lui Nieulaenál 2 ökr 230 frt becsérték, Csorota Tódor

lui Bengónál 2 ökr 250 frt becsértékkel álló ingóságok nyilvános árverés utján eladtnak

Mely árverésnek az 5512—896. sz. kiküldést rendelő végzés folytán a helyszínén, vagyis Paczalkán a községi előjáróság házában leendő eszközésére 1896. évi **szept. 21-ik napjának** délelőtti 9 órája határidőül kütüzetik és ahhoz a venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok ezen árverésen az 1881. évi LX. t. cz. 107. §-a értelmében a legtöbbet ígérőnek becsáron alól is eladtnak fognak.

Az elárverezendő ingóságok vételára az 1881. évi LX. t. cz. 108. §-ában megállapított feltételek szerint lesz kifizetendő.

Kelt N.-Enyeden, 1896. évi szept. hó 2-án.

Gajzágó Simon,
kir. bírósági végrehajtó.

837 1-1

Eladó ház.

Nagy-Enyed városában a Várszeg-utczában 40. házszám alatt levő

házas telek

örök áron eladó.

Értekezni lehet ugyanott a tulajdonossal.

832 2-3

Kathreiner-féle
KNEIPP-MALÁTA-KÁVÉ

Mindenütt kapható - ½ kiló 25kr.

Mi a
Kathreiner-féle
Kneipp-maláta-kávé?

Valódi egészségi és családi kávé, mely Kathreiner gyártási módja által a kedvelt valódi kávé ízét nyeri. Eltekintve egyéb előnyeitől, már ez okból különbözik ezen maláta-kávé minden más hasonló gyártmánytól.

A Kathreiner-féle kávé a legízletesebb, legegészségesebb és legolcsóbb pótkávé. Természetes tiszta gyártmány egész szemekben, miért is felette előnyösen használható, az örölt s ez okból a vevő közönség által nem ellenőrizhető pótkávéval szemben, melyek hatósági vizsgálatok tanúsága szerint gyakorta idegen anyagokkal hamisítvák.

Eleinte csak harmadrészen, később felében adhatjuk a Kathreiner-kávét a valódi kávéhoz, s így az egészségre megbecsülhetetlen hatása mellett minden háztartásban jelentékeny megtakarítást eszközölhetünk.

A Kathreiner-féle kávét a legelső orvosok ajánlják, s az ugy nyilvános intézetekben, mint családok ezrei körében naponta jönnek bizonyul. Sőt magában, azaz valódi kávé hozzáadása nélkül használva, a Kathreiner-féle kávé a legjobb erősítő szer és a legegészségesebb, legkönnyebben megemészthető és egyszersmind a legízletesebb ital.

Leikiismeretes gazdasszony vagy anya, általában kávéivó, egészsége érdekében perczig se habozzon Kathreiner-féle Kneipp-maláta-kávét használni. Az értéktelen hamisítványokkal szemben, melyekkel ma is csalják a közönséget, a vételnél vigyázni kell a fehér eredeti csomagokon látható névre

Kathreiner!

Vigyázzanak! Saját érdekükben ne engedjék magukat rábeszélni! A valódi „Kathreiner” sohasem szabad más csomagolásban, vagy nyitott áruként eladni.

